

Słownik biotechnologii w żywności i rolnictwie

Zaid A., Hughes H. G., Porceddu E., Nicholas F., 2007,
Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture,
FAO Rome, p. 305, ISBN 978-92-5-104693-8.

Uwadze specjalistów wszystkich działów nauk biologicznych, rolniczych, leśnych i weterynaryjnych gorąco polecam omawiany *Słownik*. O jego wysokim poziomie merytorycznym oraz dużej przydatności praktycznej świadczy fakt, że wydany w 1999 r. pod swym pierwszym tytułem *Glossary of Biotechnology and Genetic Engineering (Słownik biotechnologii i inżynierii genetycznej)* doznał się trzech wydań i dodruków w latach 2001, 2003 oraz w 2007, uzyskując swój obecny tytuł *Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture (Słownik biotechnologii w żywności i rolnictwie)*.

Autorami *Słownika* są: dr Abdelouahhab Zaid – główny doradca techniczny FAO; prof. Harrison G. Hughes ze Stanowego Uniwersytetu w Colorado (USA); prof. Enrico Porceddu z Uniwersytetu w Tuscia (Włochy), oraz prof. Frank Nicholas z Uniwersytetu w Sydney (Australia), który zredagował terminologię dotyczącą biotechnologii zwierząt. Przy przygotowaniu *Słownika* do druku uczestniczyli także: Maria Zimmermann oraz Andrea Sosnino z Departamentu Trwałego Rozwoju FAO. Celowo dość szczegółowo wymieniam skład autorów i redaktorów *Słownika*, gdyż bardzo korzystnie wpłynęło to na jego charakter. Nie jest on bowiem tylko adresowany do hermetycznego środowiska naukowego, ale także do polityków i działaczy gospodarczych, czyli osób odpowiedzialnych za politykę naukową i gospodarczą.

Adres do korespondencji

Jerzy J. Lipa,
Instytut Ochrony Roślin,
ul. W. Węgorka 20,
60-318 Poznań;
e-mail:
j.j.lipa@ior.poznan.pl,
jjlipa@amu.edu.pl

Zagadnienia biotechnologii roślin i zwierząt, a szczególnie problematyka genetycznie zmodyfikowanych organizmów czyli GMO – ma duży wymiar polityczny, gospodarczo-handlowy, a nawet ideologiczny. Z tych względów poprawna i klarowna terminologia biotechnologiczna – jak to podkreślono we „Wstępie” jest niezwykle ważna, gdyż różnice w interpretacji lub rozumieniu niektórych terminów mogą być przyczyną zrywania umów i kontraktów, a nawet wprowadzania blokad gospodarczych. Z tych względów wydanie tego *Słownika* przez FAO – Organizację Rolnictwa i Wyżywienia Narodów Zjednoczonych – ma duży wydźwięk naukowy, gospodarczy, a nawet polityczny. Można powiedzieć, że FAO daje „imprimatur” co sprawia, że *Słownik* ma większy ciężar gatunkowy niż w przypadku, gdyby go wydało zwykłe wydawnictwo naukowe lub komercyjne.

W „Przedmowie” (s. III-IV) do obecnego wydania/dodruku z 2007 r. autorzy podkreślają przyczyny koniecznych zmian, uzupełnień i poszerzenia zakresu wcześniejszych wydań *Słownika* z uwagi na pojawianie się nowych terminów naukowych oraz technologicznych związanych z biotechnologią, która jest dziedziną nową i szybko rozwijającą się. FAO ma bowiem świadomość, że pierwsze wydanie *Słownika* miało braki i zawierało nieścisłości, a nawet błędy. A mimo to wydanie *Słownika* w latach 1999, 2003 i 2007 wywołało ogromne i bardzo pozytywne zainteresowanie szerokich kręgów naukowych potwierdzone licznymi listami, internetowymi kontaktami oraz apelami krajów członkowskich, aby FAO przygotowało różne wersje językowe *Słownika*.

W „Słowie wstępnym” (s. V-VI) podkreślono, że termin „biotechnologia” obejmuje bardzo szeroki zakres zagadnień naukowych, praktycznych i gospodarczych. Zgodnie z Konwencją Biologicznej Różnorodności (CBD) biotechnologia to „(...) wszelkie technologiczne zastosowania oparte na wykorzystaniu biologicznych układów, żywych organizmów, oraz ich części aby produkować lub modyfikować produkty lub procesy dla określonych zastosowań”.

W opinii FAO na rynku wydawniczym jest wiele wydawnictw, których przedmiotem jest terminologia w określonych dyscyplinach naukowych. Jednakże żadna z tych pozycji nie obejmuje całościowo tematyki i terminów związanych z zakresem działania FAO. Omawiany *Słownik* ma zatem na celu w sposób, zwarty, pełny i jasny przedstawić wykaz terminów, wyrażeń i skrótów, które są szeroko wykorzystywane i stosowane w biotechnologii *sensu lato*, jak również w „inżynierii genetycznej”, w artykułach prasowych, audycjach radiowych i telewizyjnych.

Autorzy mocno podkreślają, że *Słownik* dotyczący inżynierii genetycznej i „delikatnej problematki” genetycznie zmodyfikowanych organizmów (GMO) wydany przez FAO będzie także bardzo przydatny przy negocjacjach gospodarczo-handlowych, które niekiedy groziły fiaskiem z uwagi na językowe różnice w tłumaczeniu i interpretacji terminów z zakresu biotechnologii przemysłowej i różnych działów inżynierii genetycznej.

Struktura *Słownika* jest następująca: (1) „Wstęp” (s. iii-iv); (2) „Słowo wstępne” (s. v-vi); (3) „Podziękowanie” (s. vii-viii); (4) „Słowo do czytelników i użytkowników”

(s. ix); (5) „Spis treści” (s. xi); (6) „Skróty i symbole” (s. xiii); (7) Uwagi o strukturze *Słownika* (s. xv), a tu nawiązano do: (A) – Rezolucji 8/83 XXII Sesji FAO w Rzymie (5-23. XI. 1983); (B) – „Globalnej strategii rozwoju genowych zasobów zwierząt gospodarczych”, którą opracował panel ekspertów.

Właściwą część *Słownika* stanowi *Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture* (s. 1-301), obejmuje blisko 3000 haseł encyklopedycznych (terminów i definicji) o zróżnicowanej objętości – od pojedynczych słów i skrótów do kilkunastozdaniowych definicji.

Wspomniałem, że *Słownik* adresowany jest do szerokich kręgów specjalistów nauk biologicznych, medycznych, rolniczych i weterynaryjnych. Jest oczywiste, że najliczniejsze są tu terminy biologiczne, genetyczne, biotechnologiczne i medyczne. Są jednak także wysoce specjalistyczne terminy takie jak: (1) *Hardy-Weinberg equilibrium* – czyli częstość występowania genotypów w locus przy losowym zapłodnieniu. (2) *Baculovirus expression vector* (BEV) – czyli *in vitro* metoda oparta na wykorzystaniu hodowli tkanek owadów oraz owadziego bakulowirusa do produkcji rekombinowanych białek eukariotycznych organizmów.

Słownik kończą cztery tabelaryczne aneksy: Aneks 1 – Prefiksy dla dziesiętnych, wielokrotnych i subwielokrotnych jednostek miar w układzie SI (s. 302). Aneks 2 – Alfabet grecki (s. 303). Anex 3 – Kodony i skróty nazw aminokwasów. Aneks 4 – Kodony i aminokwasy (s. 304). Aneks 5 – Wykaz aminokwasów oraz ich skróty trzyliterowe i jednoliterowe.

Ta bardzo krótka charakterystyka winna zachęcić szerokie kręgi polskich specjalistów do korzystania i zapoznania się z tą bardzo cenną i wysoce przydatną pozycją bibliograficzną. Byłoby też bardzo celowe uzyskanie od FAO zgody na tłumaczenie i wydanie polskiej wersji językowej *Słownika*, gdyż upowszechniłoby to problematykę biotechnologii i inżynierii genetycznej w kręgach nauczycieli akademickich i studentów szkół wyższych, pracowników instytutów badawczo-rozwojowych, a także nauczycieli i uczniów szkół średnich.

Jerzy J. Lipa